

ционального интеллекта, рассматриваются в теории и эмпирически разработанные модели эмоционального интеллекта разными исследователями в области психологии и педагогики, их концептуальные особенности в контексте равных свойств индивидуальности, в частности в процессе обучения и воспитания.

Ключевые слова: интеллект, эмоции, эмоциональный интеллект, сравнительный анализ, модели эмоционального интеллекта.

COMPARATIVE ANALYSIS MODELS OF EMOTIONAL INTELLIGENCE IN PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SCIENCE

I. P. Vasykivskyi

Abstract. In this article comparative analysis of models of emotional intelligence are considered theoretically and empirically developed models emotional intelligence by various researchers in psychology and pedagogy, their conceptual especially in the context of equal individual properties, especially in training and education.

Key words: intellect, emotions, emotional intelligence, benchmarking, models emotional intelligence.

УДК 378.035.6:316.752

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИХОВАННЯ МИЛОСЕРДЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Н. В. ВИШНІВСЬКА, кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри початкової освіти
Київський університет імені Бориса Грінченка
E-mail: natasha780138@rambler.ru

Анотація: У статті розкрито зміст спецсемінару «На шляху до милосердя» для майбутніх учителів початкової школи, завданнями якого є: розширити уявлення майбутніх учителів початкової школи про сутність і структуру милосердя в учнів молодшого шкільного віку; актуалізувати проблему виховання милосердя в учнів молодшого шкільного віку; розкрити зміст, структуру та специфіку педагогічного милосердя; розглянути особливості виховання милосердя в учнів молодшого шкільного віку; ознайомити майбутніх учителів початкової школи із діагностикою рівнів вихованості милосердя в учнів молодшого шкільного віку; поглибити знання майбутніх учителів початкової школи про форми і методи виховання милосердя у молодших школярів.

Ключові слова: підготовка майбутнього вчителя, вчитель початкової школи, милосердя, педагогічне милосердя, молодші школярі.

Актуальність (Introduction). Загострення політичних, економічних суперечностей призвели до зміни життєвих цінностей та ідеалів, що виявляється у прояві лицемірства, цинізму та жорстокості у людських взаєминах. За таких обставин особливої актуальності набуває проблема виховання в молодого покоління милосердя. Особливої актуальності набуває проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до виховання милосердя у молодших школярів. Вчитель початкової школи має щиро любити та розуміти дітей, співчувати їм, поділяти їхню радість чи сум, спиратися на позитивні якості школярів, виховувати в них доброту і милосердя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (Analysis of recent researches and publication) Проблемі підготовки майбутніх учителів початкової школи до гуманізації педагогічного процесу присвячено дослідження (І. Бужиної, Л. Канішевської, А. Крамаренко, С. Мартиненко, Т. Москвіної, А. Сущенко, В. Шинкарука та інших).

© Н. В. Вишнівська, 2017

Проблема виховання милосердя знайшла відображення в окремих дисертаційних дослідженнях: педагогічні умови формування почуття милосердя в учнів профтехучилищ (Л. Бабенко), підвищення кваліфікації директорів загальноосвітніх шкіл з керівництва процесом виховання в учнів милосердя (Л. Безгласна), виховання милосердя у дітей молодшого шкільного віку в умовах кардіологічного санаторію (Ю. Глінчук), педагогічні умови виховання та розвитку милосердя в молодших школярів (Л. Ощепкова), виховання милосердя у студентів університету в процесі їхнього навчання (Л. Уварова), педагогічні умови виховання милосердя у дітей молодшого шкільного віку (В. Шутова) та ін.

Мета (Purpose). розкрити зміст спецсемінару «На шляху до милосердя» для майбутніх учителів початкової школи.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення, систематизація.

Результати (Results). Милосердя – інтегративна моральна якість особистості, в основі якої лежить любов до оточуючих, що виявляється в доброті, співчутті, співпереживанні, чуйності, турботі про них; умінні надавати безкорисливу допомогу тим, хто її потребує; відмовитися від будь-чого на користь ображеного, допомогти, пробачити кривдника [1, с. 6].

Педагогічне милосердя – це стійка, інтегральна позитивна моральна якість особистості вчителя, який розділяє ідеї гуманізму і ненасилля в педагогічному процесі та сам є їх носієм. Виявляючи педагогічне милосердя, педагог приймає дитину як самоцінність, реалізує у професійній діяльності загальнолюдські моральні цінності та спонукає до цього своїх учнів. Милосердний педагог виходить від школяра, його індивідуальних, вікових потреб, можливостей, досвіду, допомагає стати суб'єктом власного розвитку з метою спільного перетворення життєвих обставин у сприятливі для розвитку вихованця. Він готовий прийняти на себе труднощі у вирішенні проблем дитини через діяльну педагогічну допомогу, виявляти толерантність, доброзичливість та зацікавленість у результатах та досягненнях своїх учнів [6, с. 46].

Чим слабшими є успіхи дитини, чим важче їй долати проблеми, тим потрібнішою для молодшого школяра є любов. Нам імponує позиція К. Роджерса [5], який зазначає, що вихованця необхідно не просто любити, а й демонструвати цю любов.

Важливою складовою образу педагога є професійна спрямованість – сукупність мотивів і цілей, що орієнтують його діяльність. Центральною проблемою професійної спрямованості майбутнього педагога є проблема мотиву [3, с. 181]. Отже, основною у процесі виховання милосердя в учнів молодшого шкільного віку є емоційно-позитивна мотивація майбутнього вчителя початкової школи.

Пропонуємо спецсемінар для майбутніх учителів початкової школи «На шляху до милосердя».

Завданнями спецсемінару «На шляху до милосердя» є: – розширити уявлення майбутніх учителів початкової школи про сутність і структуру милосердя в учнів молодшого шкільного віку; – актуалізувати проблему виховання милосердя в учнів молодшого шкільного віку; – розкрити зміст, структуру та специфіку педагогічного милосердя; – розглянути особливості виховання милосердя в учнів молодшого шкільного віку; – ознайомити майбутніх учителів початкової школи із діагностикою рівнів вихованості милосердя в учнів молодшого шкільного віку; – поглибити знання майбутніх учителів початкової школи про форми і методи виховання милосердя у молодших школярів.

Наведемо короткий зміст занять спецсемінару «На шляху до милосердя»

Заняття 1. Сутність, структура феномена «милосердя».

Мета: розкрити сутність, структуру феномена милосердя, роль милосердя у сучасному житті.

Зміст заняття:

1. Милосердя як соціально-етична та моральна категорія.
2. Милосердя як педагогічна проблема.

3. Зміст та структура феномена милосердя.

4. Милосердя як національна риса українського народу.

Заняття 2. Виховання милосердя (творча майстерня для майбутніх учителів початкової школи).

Мета: розкрити значущість милосердя у сучасному житті, актуалізувати проблему виховання милосердя у дітей.

Обладнання: картки із спірними твердженнями, фломастери, кольорові олівці, картки із запропонованими для відтворення життєвими ситуаціями, картки з проблемними завданнями.

Наведемо короткий зміст проведення творчої майстерні.

I. Вступне слово керівника творчої майстерні (визначається актуальність проблеми, мета творчої майстерні).

Керівник творчої майстерні. Уявіть собі свого вихованця. Напишіть у лівому стовпчику ті якості, які б ви бажали виховати у нього, а в правому ті якості, які б не бажали бачити у нього.

Наприклад:

Добро	Злобливість
Чуйність	Байдужість
Відповідальність	Егоїзм
Милосердя та інші	Образливість та інші.

Учасники творчої майстерні зачитують свої списки позитивних та негативних якостей.

Керівник творчої майстерні. У лівому стовбці оберіть головне слово, підкресліть його. Доберіть до нього асоціативний ряд слів.

Керівник творчої майстерні. Сьогодні в нашому суспільстві гостро відчувається дефіцит турботливого ставлення один до одного. Байдужість, зло, ненависть, на жаль, є дуже поширеними у нашому житті. І це не випадково, оскільки поняття «милосердя» було забуто.

Ми погоджуємося з великими мислителями, що тільки краса й добро врятують світ. Отже, наша творча майстерня присвячена проблемі важливості виховання милосердя у дітей.

Керівник творчої майстерні. Виразіть за допомогою кольору своє ставлення до поняття «милосердя». Поясніть вибір кольору.

II. Робота в групах з картками.

Майбутніх учителів початкової школи розподіляємо на три групи та пропонуємо їм картки з написаними на них спірними твердженнями. Учасники творчої майстерні доводять правильність або хибність даного твердження.

На картках написані такі спірні твердження:

1. Добрій, милосердній людині іноді доводиться важко у сучасному суспільстві, тому і батьки і вчителі, якщо вони турбуються про дитину, не повинні виховувати в неї милосердя.

2. Не можна давати милостиню усім без виключення жебракам: деякі використовують її з метою наживи.

3. Справді гуманна, милосердна людина не повинна піклуватися про своє здоров'я, оскільки це – вияв егоїзму. Необхідно присвятити всього себе турботі про здоров'я інших людей, допомозі хворим та нужденним.

III. Групова робота. Учасникам творчої майстерні роздаються картки з проблемними завданнями, які викладені нижче, проводиться дискусія.

1. Л. Толстой, М. Кінг, М. Ганді відстоювали принцип ненасилля, не спротиву злу. Чи можна у такий спосіб перемогти зло?

2. Чи є необхідність у цілеспрямованому вихованні милосердя у нашому суспільстві?

3. Чи можна вважати милосердною людину, яка нікому не робить лиха?

IV. Підведення підсумку творчої майстерні [2, 153–155].

Майбутні вчителі початкової школи обмінюються своїми враженнями від проведеної творчої майстерні, висловлюють пропозиції.

Заняття 3. Зміст та специфіка педагогічного милосердя. Особливості виховання милосердя у молодших школярів у позаурочній діяльності.

Мета: розкрити зміст та специфіку педагогічного милосердя; розглянути чутливість молодшого шкільного віку щодо виховання милосердя.

Зміст заняття:

I. Розгляд теоретичного питання «Зміст та специфіка педагогічного милосердя».

II. Розгляд теоретичного питання «Чутливість молодшого шкільного віку щодо виховання милосердя».

III. Обмін думками з питання «Пошук умов усунення негативних чинників у процесі виховання милосердя у молодших школярів у позаурочній діяльності».

Заняття 4. Діагностика рівнів вихованості милосердя у молодших школярів.

Мета: ознайомлення майбутніх учителів початкової школи з критеріями і показниками вихованості милосердя у молодших школярів; озброєння їх методикою діагностування рівнів вихованості милосердя молодших школярів

Зміст заняття:

1. Характеристика критеріїв та показників вихованості милосердя у молодших школярів.

2. Ознайомлення майбутніх учителів початкової школи з методикою діагностування рівнів вихованості милосердя у молодших школярів.

3. Індивідуальні консультації учасників семінару з питань діагностики вихованості милосердя у молодших школярів.

Зазначимо, що нами визначено критерії та відповідні показники вихованості милосердя в учнів молодшого шкільного віку: розуміння сутності милосердя та його ролі в житті людини (знання про прояви доброти, співчуття, співпереживання, чуйності, турботи; розуміння причин власної поведінки та поведінки інших людей у тих чи інших ситуаціях); здатність до емпатії (мотивація на виявлення чуйності, співчуття, співпереживання стосовно оточуючих); милосердна поведінка (виявлення доброти, турботи, співчуття, співпереживання, чуйності; вміння надавати безкорисливу допомогу тим, хто її потребує; вміння відмовлятися від будь-чого на користь ображеного, допомогти, пробачити кривдника).

З метою виявлення рівнів вихованості милосердя в учнів молодшого шкільного віку підібрано комплекс діагностичних методик та методів, за допомогою яких вимірюються окремі показники визначених нами критеріїв: бесіди, опитування, методика «Незакінчене речення» (Н. Щуркової); методика «Упізнай настрій» (Г. Урунтаєвої, Ю. Афонькіної); «Тест-малюнок» (модифікована методика Н. Щуркової); опитувальник «Характер прояву емпатійних реакцій і поведінки в дітей» (А. Щетинникова), метод вирішення ситуацій морального змісту з опорою на зображення, створення життєвих ситуацій, які потребують виявлення доброти, співчуття, співпереживання чуйності, безкорисливої допомоги, турботи, здатності до самопожертви, пробачення кривдника; педагогічні спостереження.

Заняття 5. Форми і методи виховання милосердя у молодших школярів у позаурочній діяльності.

Мета заняття: поглиблення знань майбутніх учителів початкової школи щодо форм і методів виховання милосердя у молодших школярів у позаурочній діяльності; обговорення змісту розробленої програми «На шляху до милосердя» та методик її реалізації у позаурочній діяльності.

1. Форми і методи виховання милосердя у молодших школярів.

2. Індивідуальні консультації з майбутніми вчителями початкової школи з питань роботи з експериментальними матеріалами.

Заняття 6. Педагогічні конфлікти та їх попередження.

Мета заняття: розглянути види педагогічних конфліктів, визначити їх особливості та причини виникнення; проаналізувати стилі поведінки педагога в конфліктній ситуації; створити правила побудови життєдіяльності початкової без конфліктів і агресії.

Зміст заняття:

I. Обговорення доповідей майбутніх учителів початкової школи з теми: «Види педагогічних конфліктів і ситуацій»;

II. Тестування «Наскільки Ви конфліктні», мета – визначити рівень конфліктності особистості [4, с. 57–58].

III. Організація групової роботи «Причини конфліктів у початковій школі».

IV. Обговорення та доповнення правил побудови життєдіяльності початкової школи без конфліктів і агресії.

Наведемо орієнтовні правила побудови життєдіяльності початкової школи без конфліктів і агресії:

– приймайте дитину такою, якою вона є, незалежно від її успішності, здібностей, поведінки;

– забезпечте учню емоційний комфорт у школі, для цього будьте другом для школяра, враховуйте його індивідуальні здібності та властивості характеру; виявляйте любов, чуйність, вимогливість, співпереживання, турботу, терпимість;

– демонструйте повагу, ціннісне ставлення до учня, віру в його можливості;

– прийміть за головний засіб взаємного впливу діалогову форму спілкування з дітьми, уміння говорити по-дружньому, уміння слухати;

– сприяйте формуванню у школі гуманних відносин, не припускайте приниження гідності дітей.

Висновки і перспективи (Discussion). Таким чином, розроблений спецсеминар «На шляху до милосердя» сприятиме ознайомленню майбутніх учителів початкової школи із діагностикою рівнів вихованості милосердя в учнів молодшого шкільного віку; поглибленню знань щодо форм і методів виховання милосердя в учнів молодшого шкільного віку.

Проведене дослідження не вичерпує багатогранності теоретичних і практичних пошуків розв'язання проблеми. Подальшого розвитку потребує проблема підвищення ефективності післядипломної освіти педагогічних кадрів із проблеми виховання милосердя у молодого покоління.

Список використаних джерел

1. Вишнівська Н. В. Виховання милосердя в учнів молодшого шкільного віку у позаурочній діяльності шкіл-інтернатів: автореф. дис....на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Вишнівська Наталія Володимирівна. – Умань, 2015. – 20 с.

2. Вишнівська Н. В. Підготовка педагогів шкіл-інтернатів до виховання милосердя у молодших школярів / Н. В. Вишнівська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський, 2012. – Вип. 16. – Кн. 2. – 344 с. – С. 152–159.

3. Канішевська Л. В. Виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності / Канішевська Любов Вікторівна: монографія. – К.: ХмЦНІІ, 2011. – 368 с.

4. Ольшанская Н. Техника педагогического общения: практикум [для учителей и классных руководителей] / Наталья Ольшанская. – Волгоград: Учитель, 2005. – 74 с.

5. Роджерс К. Эмпатия / Карл Роджерс // Психология эмоций. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984. – С. 235–238.

6. Словарь Психология / Под общ.ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2-е изд. испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.

7. Уварова Л. Р. Воспитание милосердия у студентов университета в процессе их обучения: дисс...канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (социальное воспитание в общеобразовательной и высшей школе)» / Уварова Любовь Рудольфовна. – Кострома, 2001. – 165 с.

References

1. Vishnivska, N. V. (2015) Vihovannya miloserdyia v uchniv molodshogo shkil'nogo viku u pozaurochnij diyalnosti shkil-internativ [Education compassion junior pupils in after-hour activity boarding]. Uman, 20.

2. Vishnivska, N. V. (2012) Pidgotovka pedagogiv shkil-internativ do vihovannya miloserdyia u molodshih shkolyariv [Training teachers of boarding schools for instruction in primary school children charity] Teoretiko-metodichni problemi vihovannya ditej ta uchniv's'koï molodi,. 16, 2, 344.

3. Kanishevska, L. V. (2011) Vihovannya socialnoi zrilosti starshoklasnikiv zagalnoosvitnih shkil-internativ u pozaurochnij diyalnosti [Education social maturity of senior pupils boarding schools in after-hour activity]. Kiev, 368.

4. Olshanskaya N. (2005) Tehnika pedagogicheskogo obshcheniya: praktikum [Technique of pedagogical communication: practical work]. Volgograd, 74.

5. Rodzhers, K. (1984) E'mpatiya [Empathy]. Psihologiya emocii. Moscow, 235–238.

6. Petrovskiy, A. V., Yaroshevsko, M. G. (1990) Slovar Psihologiya [Dictionary Psychology]. Moscow, 494.

7. Uvarova, L. R. (2001) Vospitianie miloserdyia u studentov universiteta v processe ih obucheniya [Rapture of mercy among university students in the process of their education]. Kostroma, 165.

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ К ВОСПИТАНИЮ МИЛОСЕРДИЯ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Н. В. Вишневская

Аннотация. В статье раскрыто содержание спецсеминара «На шляху до милосердя» для будущих учителей начальной школы, задачами которого являются: расширить представление будущих учителей начальной школы о сущности и структуре милосердия у учащихся младшего школьного возраста; актуализировать проблему воспитания милосердия у учащихся младшего школьного возраста; раскрыть содержание, структуру и специфику педагогического милосердия; рассмотреть особенности воспитания милосердия у учащихся младшего школьного возраста; ознакомить будущих учителей начальной школы с диагностикой уровней воспитанности милосердия у учащихся младшего школьного возраста; углубить знания будущих учителей начальной школы о формах и методах воспитания милосердия у младших школьников.

Ключевые слова: подготовка будущего учителя, учитель начальной школы, милосердие, педагогическое милосердие, младшие школьники.

PREPARATION FOR FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS TO TRAINING A MERCYFULNESS OF JUNIOUR SCHOOL CHILDREN

N. V. Vyshnivska

Abstract. In the article is revealed a content of special seminars «On the way to mercy» for future primary school teachers, main tasks are: to expand the notion of nature and structure of the mercy for future primary school teachers; to make an actual the training of mercy in junior school children reveal the contents, to disclose the contents for structure and specific of educational mercy; to introduce a future primary school teachers the ways of diagnosing the levels of mercy for junior school children; to deepen the knowledge of future primary school teachers about forms and methods of training a mercy for junior school children; to

introduce of future primary school teachers with a system of training hours «Towards a mercy». Shows an outline of short contents of special seminars «Training a mercy»: «The essence of structure for mercy»; «Education way of training mercy» (creative workshop); «The content and specific way of training mercy in primary school children in after-hour activity»; «Diagnosis of levels of education of junior pupils in mercy»; «Forms and methods of training of mercy in junior school children in after-hour activity»; «Teaching conflicts and the way how to prevent them».

Key words: *training of future teachers, primary school teachers, mercy, training of mercy of future teachers.*

УДК 378.22

MODERN CONCEPTS AND STRATEGIES OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING TO ADULTS IN THE PROCESS OF NON-FORMAL EDUCATION

L. V. VIKTOROVA, Doctor of Pedagogical Sciences, Head of Department of Social Pedagogy and Information Technologies in Education Faculty of Humanities and Pedagogy, **National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv)**

E-mail: viktorova17@ukr.net

Y. V. ZAKATEI, Faculty of Humanities and Pedagogy, Philology course **National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv)**

E-mail: flawless18071998@gmail.com

Abstract. *In the article are considered some issues about the peculiarity and the content of foreign language teaching of various categories of adults in the process of non-formal education. The general conceptions, global strategies, trends, and forms of foreign language teaching of various categories of adults are highlighted. The program and normative documents of the European Union and Ukraine, which determine the policy of foreign language teaching of adults in the process of non-formal education, are carecterized as well.*

Key words: *non-formal education, foreign language teaching, foreign language education, learning strategies, the teaching of various categories of adults, foreign experience, foreign language.*

Introduction. Social and political situation in Ukraine, intensification of transatlantic and European integration processes, as well as integration into the European educational and scientific space requires development of all the components and segments of the lifelong learning system, which should stimulate the modernization of economic, professional, social and humanitarian spheres of the country. However, development of such adult education system in the world leading countries is one of the significant mechanisms of achieving sustainable economic development, ensuring civil progress and democratic system of social life; it is an expression of social responsibility for the formation of human and social capital, which is a key element of modern knowledge society. Under the specified conditions of particular importance becomes foreign language training, without which it is impossible to expand the range of individual, social, professional and career opportunities for adults, establish and develop interpersonal, intercultural contacts and acquire new knowledge, skills and experience. The development of modern concept of foreign language teaching to various categories of adults is aimed to solve the specified social problems through better involvement of adults into the educational process of human development.

The advanced use of non-formal education and particularly of its foreign language component, can be useful: 1) for development of social relations in general (promotion of democratization, civil society development, civic engagement and leadership; for solving the